

Hvor blir det av hammer, tve, faste materialene i b

□ Tekst og foto: Mia Lervik

På bakgrunn av en liten kartlegging, nylig gjennomført ved hjelp av våre studenter på førskolelærerutdanninga ved Universitetet i Tromsø, har jeg fått bekrefte en erfaring jeg har, nemlig at mange barnehager i liten grad lar ungene arbeide med såkalte konstruktive, faste materialer. Etter min vurdering er det å ta fra ungene muligheter som ville ha utfordret dem og stimulert mange sider ved deres utvikling, både emosjonelt, intellektuelt og fysisk. Derfor slår jeg dette lille "slaget" for å fremme bruken av disse litt "røffere" uttryksmulighetene i barnehage og småskole.

I kartlegginga har jeg særlig fokusert på hvilken praksis / mulighet det er i barnehagene for bruk av det Arne Trageton kategoriserer som "konstruktivt, fast materiale" (Trageton1997). Dette er materialer som til en viss grad krever noe verktøy og utstyr for å bearbeides, men som ikke må forveksles med det som i sin tid gikk under betegnelsen "sløyd". Det handler ikke om å snekre bokhyller og bord, men om å se mulighetene til uttrykk og utfoldelse gjennom en sammensatt materialgruppe, der tre/trekapp, metallbiter, kapsler, skrulokk, korker, skruer, spiker osv. er de mest sentrale. Ungene kan gjerne bidra i materialinnsamlingen som små Askeladder. Hver unge sin samlekasse kan for eksempel være en god ide. Poenget er ikke å samle på søppel, men å samle på muligheter! En haug trekapp samlet inn fra kappkassa på en sløydssal, på en trevarefabrikk, en byggeplass eller lignende gir en 4-5-6 åring en helt annen

En variert utvalg trebiter vil gi ungene en øyeblikkelig trang til å lage seg noe.

fantasistimulans enn noen meter plank på ei hylle. Tøm en sånn variert samling trebiter framfor en flokk småunger, og de er øyeblikkelig i gang og vil lage seg noe. Sper man på med litt "ymse" materialer som f.eks. lokk, kapsler, korker oa., bruker den skapende leken snart å utvikle seg til artige og finurlige prosjekter.

Limpistol (NB! Under tilsyn!!) litt spiker og skruer, noen hammere og et par sager i riktig størrelse er kanskje alt som skal til for å gi ungene store gleder og utfordringer av en helt annen karakter enn tegning, maling og "perling" byr på.

Den som skal veilede barna må naturligvis ha en viss materialkunnskap og erfaring med verktøy, men klarer seg godt uten på noen måte å ha full snekkerutdanning.

Den skapende leken utvikler seg til artige og finurlige prosjekter ved tilgang på ulike materialer.

Tidsklemma er stor i formingsfaget på førskolelærerutdanninga, men vi prøver alltid å gi studentene noe erfaring med denne typen arbeid. De får litt verktøylære, litt om spikking, sammensettingsmuligheter og ikke minst noe om enkel tilrettelegging for arbeid med konstruktive, faste materialer for barn. Vi skulle gjerne hatt tid til å

Stolt etter skapende prosjekter!

spiker og de konstruksjons- barnehage og småskole?

gå grundigere inn i det, men håper at det de får med seg herifra gir et grunnlag for å tørre og ikke minst ville legge til rette for slike aktiviteter i barnehage og småskole. Årets førskolelærerkull (2. kl) arbeidet med to utfordringer: De skulle finne et emne (ei grein e.l.) ute i naturen og bearbeide dette til sin helt personligpregede vandrestav. Til inspirasjon ble eksempler fra Eivind Falk-Svensens bok "Dekor på tre" (Falk- Svensen 2002) brukt, sammen med egne foto og et par ferdige staver, som tidligere studenter hadde latt meg få beholde. Alle vandrestavene skulle ha et bumerke, men ellers sto de temmelig fritt i utformingen. I disse "Knerten-tider" ble nok noen av stavene inspirert av han, men hva er vel galt med det? En "Knerten" kan vi jo alle trenge! Stavene ble individuelle, uansett! Studentene gjorde nyttige teknisk/praktiske erfaringer, de møtte på estetiske utfordringer og stavene deres forteller om stor skaperglede.

Bare på bakgrunn av denne erfaringen mener jeg disse studentene burde være i stand til også å gi ungene i barnehagen gode spikkeopplevelser. Fokus på riktig knivbruk og strenge regler for sikkerhet i den sammenheng er egentlig det eneste kravet. Med øvelse kommer etter hvert mestringen, både for barn og voksne, og

Studentene bearbeidet et emne fra naturen til en helt personligpreget vandrestav.

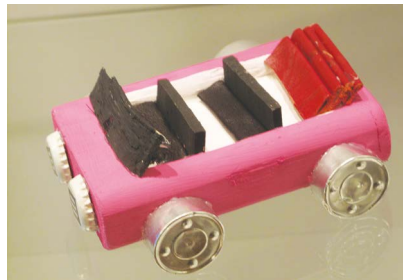

best av alt, en kan jobbe og utvikle seg i lag.

Den andre utfordringen studentene fikk, var å lage noe som hadde med kommunikasjonsmidler å gjøre, dvs. fly, båt, bil osv, slikt som vi vet unger gjerne har lyst å lage når de får anledning til å jobbe med konstruktive, faste materialer. De enkleste verktøyene som sag, bor, fil/rasp, hammer, lim og litt maling brukt på varierte treformer og "diverse materiell", ga mange morsomme resultater. Her er noen av dem, og vi ser telysbokser, flaskekapsler, øyenskruer og diverse annet tilleggsmaterialer gjøre sitt til at fantasifulle løsninger oppsto.

Til forskjell fra på skoler er det sjelden å finne egne "sløydsaler" ute i barnehagene. Det er det heller ikke behov for, hvis man bare sørger for at det finnes et rom med fastspenningsmulighet og litt verktøy, i tillegg til interessante materialer. Jeg har sett glitrende eksempler på at enkle fastspenningsordninger, små copinsager, noen hammere, småspiker, skruer, lim og litt maling gir ungene store utfoldelsesmuligheter, slik disse fly-eksemplene, laget for en del år siden i en barnehage i Tromsø, viser.

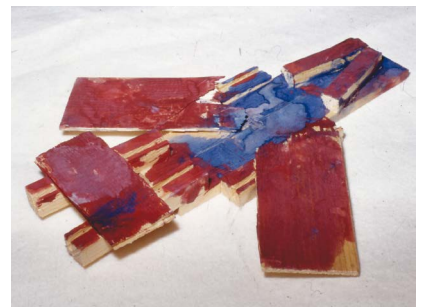
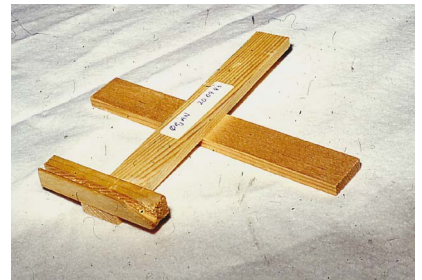
Studentenes utfordring var å lage noe som hadde med kommunikasjonsmidler å gjøre.

Studentarbeid med "diverse materiell".

Nato-øvelse i Troms var utgangspunktet, med massevis av fly i lufta, og unger, særlig mange guttunger, som syntes det var veldig interessant. Førskolelæreren så en unik mulighet til å la det som skjedde over hodet på ungene inspirere til formingsaktivitet, denne gangen til konstruksjon av fly. Ikke så mye materiale skulle til. Enkle arbeidsoperasjoner ga ungene stor glede og, ikke minst, skjerpa oppmerksomhet på hva de så og opplevde. De var på utfukt til flyplassen og gjorde nærstudier, de pekte og forklarte hva de så og fortalte hva de ville lage, målte og beregna, fikk bruke krefter på å sage og spikre, og de skaffa seg erfaringer og kompetanse, slik at de etter hvert kunne lage stadig mer avanserte fly.

Natoøvelse i Troms var utgangspunkt for lek med materialer i barnehagen.

Fortsettelse: Hvor ble det av hammer, spiker og de konstruktive, faste materialene i barnehage og småskole?

Når jeg her nevnte gutter som spesielt interesserte, er det kanskje på sin plass å stanse opp et øyeblikk ved det. Mange av formingsaktivitetene i svært mange barnehager er av en slik art at unger som synes det er greit å sitte stille og "pusle" får sine uttrykksbehov dekket i rikt mon. Klippe i tøy og papir, tegne, male, "perle" osv. er de fleste barnehagebarn fortrolig med. I disse "Hjernevask-tider" (Harald Eias TV-serie) skal en vel være forsiktig med å påstå så mye om hva som er arv og hva som er påvirkning, men at flere jenter enn gutter er fornøyd med stille "pusling", tror jeg er en påstand mange vil kunne være enig i. Men i forskriften "Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver" (Kunnskapsdepartementet 2006) blir det klart slått fast at det skal taes "like mye hensyn til gutter og jenter" (s.41). Barnehagepersonalet har med andre ord ansvar for å tilby aktiviteter som også er en utfordring for de barna som har behov for mer kraftfulle og energikrevende aktiviteter, det være seg gutter eller jenter. Dette utdypes i Temahefte om menn i barnehagen, utgitt av departementet i tilknytning til rammeplanen (Kunnskapsdepartementet 2006). Oppfordringen der er at personalet må "finne metoder og arbeidsmaterialer for å skape like vilkår for å gi gutter og jenter samme muligheter for utvikling, uten å hemmes av kjønnsrollemønsteret"(s.29). Selv mener jeg faktisk å ha sett at mange av jentene i barnehagen ofte er like interessert i å få holde på med slike aktiviteter som guttene.

Mange jenter liker hammer og spiker!

Unger som er litt fysisk aktive, som har masse krefter og energi, opplever det som fint å få bruke kropp og krefter gjennom å bearbeide materialer med motstand. Plutselig blir det å banke og slå og være sterk opplevd som noe positivt, både av barnet selv og de voksne rundt. Det er en fin gevinst i tillegg til at fantasien og oppfinnsomheten finner nye kanaler.

Som en del av et FOU-prosjekt gjennomført sammen med to kollegaer (Bårdsen, Lervik, Opstad, 2008) kurset vi personalet i to av barnehagene i Tromsø. Vi la vekt på at hele personalet skulle være med, slik at både faglærte og ufaglærte skulle kunne være sammen med ungene i denne typen arbeid. En kort teoretisk innføring ble gitt, før de voksne gjøv løs på det materialet vi hadde lagt fram. Ei økt på 1 ½ time, med intenst arbeid og stor skaperglede, ga en mengde morsomme og kreative resultater.

Uttalelsene etterpå ga klart inntrykk av at nå ville de tørre å ta unger med i denne typen aktivitet, mer skulle det ikke til! For begge de to barnehagene resulterte samarbeidet med oss blant annet i at fokus ble retta mot å legge til rette for at formingsaktiviteter med konstruktive, faste materialer skulle være en del av det daglige tilbudet til ungene. De to barnehagene løste dette på to helt forskjellige måter, som begge viste seg å være hensiktsmessig.

Intenst arbeid på kurs ga morsomme resultater.

To Tromsøbarnehager gjennomførte nyttige kurs.

Elektrisk skrutrekker er et greit verktøy!

I Fjellvegen barnehage hadde de et lite uspesifisert rom, litt uhøytidelig kalt herjerommet. De ansatte ville gjerne at rommet skulle bli brukt til en noe mer konstruktiv aktivitet, gjerne med fysiske utfordringer. Faglig leder prioriterte hardt for anledningen, og den av de ansatte som følte seg mest kompetent fikk ansvar for å legge til rette for at skapende lek med konstruktiv, faste materialer skulle muliggjøres. En høvelbenk i barnestørrelse, ei skrustikke, et bord i riktig høyde og noen limtvinger ga muligheter for fastspenning av arbeidsstykker. En del grunnverktøy og en elektrisk skrutrekker ble innkjøpt og plassert i et skuffeskap i barnehøyde. Kapp og annet interessant materiale ble samla inn og "dørene ble åpnet". Kjempepopulært! Ungene sto i kø for å få slippe til!

Fjellvegen barnehage har plassert verktøyet godt tilgjengelig for barna.

Lystbetont aktivitet ved høvelbenken.

Verktøy i transportable verktøykasser.

I Templarheimen barnehage gjorde de det litt annerledes. Der hadde de ikke et rom å avse bare til denne typen arbeid, de hadde behov for et "allround formingsrom". De løste det slik: En stor ubehandla hobbyplate ble innkjøpt og lagt på tre solide "bordbukker" (Biltema) og satt godt fast. På plata kan de spenne fast materialer og arbeidsstykker med limtvinger når det er behovet, og når maling eller andre formingsaktiviteter står på planen, er bordet like hensiktsmessig til det.

I denne barnehagen har de gode muligheter for å gå ut i en liten skog like ved, så de ville ha verktøyet i transportable verktøykasser. I vinterhalvåret er skrinene montert opp på veggen. I den tida ungene kan jobbe ute, blir verktøykassene frakta

med ut, slik at de får utfolde seg med å spikre og bygge ute. En god og fleksibel løsning både de ansatte og ungene ble veldig godt fornøyd med, og resultatene uteble heller ikke der.

Det er m.a.o. ikke så veldig mye som skal til for å gi ungene disse mulighetene. De ansattes usikkerhet på egen kompetanse er kanskje det største hinderet for at slike aktiviteter skal tilbys ungene. Mitt håp er disse eksemplene kanskje kan hjelpe på for at flere skal se muligheter med enkle virkemidler.

Forskriften "Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver" (Kunnskapsdepartementet 2006) definerer som kjent formål og innhold i barnehagen. I kapittel 3, Fagområdene, finner en gjentatte påminninger om hvor sentralt denne typen formingsaktivitet bør være. Tydeligst fremkommer det under overskriften "Kunst, kultur og kreativitet" der det gis mange påbud om å gi barna varierte uttrykksmuligheter. For eksempel heter det på side 38 at "barnehagen gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal bidra til at barna utvikler elementær kunnskap om virkemidler, teknikk og form for å kunne uttrykke seg estetisk i visuelt språk..." Og "visuelt språk" det favner naturligvis også det tredimensjonale. Å "gi barna impulser og erfaring med design ved å utforske, oppdage og skape ulike former og mønstre" (s. 43) er et annet eksempel på det Rammeplanen

pålegger de ansatte i barnehagen og som også peker videre mot det ungene vil møte i Kunst og håndverksfaget i skolen.

Også Kunnskapsløftet (K-06), som grunnskolelærerne må forholde seg til, gir en rekke pålegg om å gi elevene muligheter til varierte utfordringer på det skapende feltet. Skal ungene kunne utvikle seg optimalt, med alle sine evner og talenter, er det viktig at tilbudet de får i skolen gir alle en mulighet til å finne uttryksformer som passer for dem.

Under Kompetansemål for Design etter 4. klasse (s.132) finner vi for eksempel disse formuleringene: "Mål for opplæringen er at eleven skal kunne planlegge og lage enkle bruksgjenstander, lage enkle gjenstander gjennom åspikre og skru i ulike materialer, bruke enkle, hensiktsmessige håndverktøy i arbeid med leire, tekstil, skinn og tre og eksperimentere med enkle geometriske former i konstruksjon og som dekorative formelementer". Skal ungene etter 4. klasse beherske dette, sier det seg sjøl at det kan være godt å gjøre seg noen erfaringer allerede i barnehagen! Men, sterkere enn all verdens pålegg, er for meg motivasjon ved det å se, og ikke minst høre, unger i utfoldelse med verktøy og litt gjenstridige konstruktive materialer. Å se en unge i dyp konsentrasjon og gjerne i kraftfull utfoldelse gå løs på utfordringen han/hun står overfor, både på det fysiske/tekniske planet og på det kreative, idemessige og estetiske, overbeviser meg om at dette har vi ikke lov å "snyte" verken ungene eller samfunnet for! Å se lykken i en barnekropp som har vunnet over motstand i materialer og "fått ideen sin fram", er bare gull verd!

Kilder:

Bårdsen, Åse, Mia Lervik og Kari Doseth Opstad (2008) Rommet som rammefaktor for barns læring og utvikling. Erfaringer fra et prosjekt i to modellbarnehager i Tromsø, Eureka forlag, Høgskolen i Tromsø

Falk-Svensen, Eivind (2002) Dekor på tre, Landbruksforlaget

Kunnskapsdepartementet (2006) Læreplanverket for kunnskapsløftet

Kunnskapsdepartementet (2006) Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Trageton, Arne (1997) Leik med materiale, Fagbokforlaget

Tilrettelegging av verktøy og materialer gir gode resultater.

Dyp konsentrasjon og kraftfull utfoldelse.

Materialer kan spennes fast med tvinger.

Lykken er å se at ideen har tatt form!